

DOI: <https://doi.org/10.28925/2519-4135.2024.45>

УДК 7.74.745/749

Світлана Вікторівна СТРЕЛЬЦОВА,
заступник декана з науково-педагогічної та
соціально-гуманітарної роботи,
факультет образотворчого мистецтва і дизайну,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна,
ORCID: 0000-0003-4612-911X,
e-mail: s.strieltsova@kubg.edu.ua

ЕТНОМОТИВИ ЛЕВКАСІВ ОЛЕГА ДЕНИСЕНКА ЯК ПРОЯВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто корпус робіт митця О. Денисенка в техніці левкас, сюжетною складовою яких є стилістично сформовані образи з закладеними етнічними мотивами. Розглядаються основні риси прояву самоідентифікації у творчих варіаціях та мистецьких експериментах митця. Національна ідентичність, традиції історії та культури народу відображаються завдяки орнаментальній та знаковій системі, що виступає інструментом образотворення. Приділено увагу розгляду пошуків нових образів, методів та зображальних технік у левкасі з метою підкреслення індивідуальної манери митця. Особливу увагу звернуто на стилізацію, унікальність образно-символічної мови та індивідуальний підхід у трактуванні культурних надбань. Визначені основні фактори впливу на формування загальної та особистісної національної ідентифікації, де мова, звичаї, обряди, традиції, архетипи та мистецтво є проявами національної ідентичності. Перехід від етнокультури до накопичення матеріальних і духовних цінностей, які виникли з появою

писемності, визначають особливі ознаки культури. Ці ознаки свідчать про перехід від загальної ідентифікації до особистісної. Стаття має на меті дослідити основні сюжетні мотиви, пов'язані з національною самоідентифікацією, які присутні у творчому доробку О. Денисенка. В цьому контексті проаналізовано орнаментальні етномотиви та символізм художньої мови, використані художником у його творах. Актуальність збереження культурної спадщини та позиціонування національної ідентичності демонструється мовою мистецтва. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на виявлення особливостей символічної мови, що використовується митцем, пошуки нових образотворчих способів самовираження, включаючи аналіз використання метафор, своєрідного колориту, композиційних прийомів та інших елементів, що сприяють створенню характерного індивідуального стилю та комплексу засобів виразності у творчості митця.

Ключові слова: Олег Денисенко, левкас, національна самоідентифікація, символізм художньої мови, етномотиви

Вступ. Сьогодні українці стикаються з нагальною потребою визначити свою національну ідентифікацію, як для кожної особи в сучасному житті, так і для мистецтва в контексті європейської інтеграції. Взаємозв'язок та взаємопроникнення різних видів мистецтва сприяють зближенню з країнами Європи та включенню у загальноєвропейські культурні традиції. Українська культура перебуває на стадії активного проникнення в європейський культурний простір, що суттєво впливає на збереження етнічних особливостей українського народу в цілому.

Творчість Олега Денисенка є втіленням архетипів, стійких асоціацій, які впевнено працюють на підсвідомому

рівні, викликаючи певні емоції та формуючи відповідні образи й тип мислення. Автор вправно поєднує історичне минуле, символічні трансформації етнічних мотивів із сучасним відображенням дійсності у творах, виконаних у техніці «левкас». У роботах митця відтворюється культура народу, яка зберігає національну ідентичність в орнаментальній системі з функцією оберегів та підсилюється культурними традиціями.

Постановка проблеми. Основним питанням для себе ми ставимо визначення головних аспектів самоідентифікації митця, які в подальшому будуть відправною точкою у дослідженні. Самоідентифікація людини зумовлена кількома факторами, а саме: культурою, світоглядом, релігією, статтю та віком. Ознакою ж національної ідентичності виступають мова, звичаї, обряди, традиції, наявні архетипи та мистецтво. Визначення певних ознак культури формується в основі переходу від етнокультури до сукупності матеріальних і духовних цінностей, які зумовлені появою писемності та свідчать про перехід від загальної ідентифікації до особистісної. Розглянуті твори О. Денисенка є втіленням пошуку істини та філософських міркувань автора, які відтворюються в картинах за допомогою традиційної семіотичної знакової системи та індивідуальної образотворчості. Аналіз творчого доробку митця дасть можливість встановити основні принципи та підходи у вираженні етнічної самоідентифікації автора через образно-символічну мову та індивідуальну манеру виразності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розвідки в дослідженні проблематики національної самоідентифікації проводять М. Гребенюк, В. Личковах, І. Павлюк, С. Папета, ін. Вивченню чинників етнозбереження та формуванню ідентичності присвятили свої роботи: Н. Авер'янова, О. Андреева, Т. Воропаєва, Я.

Грицак Я., М. Козловець, Л. Нагорна, В. Сергійчук, В. Піскун, М. Попович, Ю. Поліщук, ін. Висвітленням безпосередньо творчого доробку митця займаються В. Михалайчук, Романенкова Ю., С. Стрельцова. Але по сьогодні творча дільність О. Денисенка не має комплексного літопису, що б висвітлював усі аспекти явища.

Метою статті є актуалізація основних сюжетних мотивів у творчому доробку О. Денисенка, спрямованих на визначення національної самоідентифікації, чому сприятиме аналіз орнаментальних етномотивів, втілених переважно завдяки символізму художньої мови в картинах художника.

Результати. На тлі інтеграційних процесів ми постійно стикаємося з питанням збереження етнічних особливостей. Втіленням такої можливості є творчість літераторів, поетів, музикантів, хореографів та художників. Національна культурна самобутність кожної держави визначається комплексом ознак: міфами, ритуалами, художньою та прикладною творчістю. Історичне становлення української мистецької самоідентичності відбувалося протягом багатьох століть. Наративи сьогодення вимагають актуалізації питання приналежності й національної ідентифікації українців.

Так, серед сучасних представників образотворчого мистецтва, у творчості якого можна спостерігати зображальні мотиви національної ідентичності, є львівський художник Олег Денисенко. Період мистецького становлення Денисенка припадає на кінець ХХ ст., коли українське мистецтво почало відчувати вплив вільного Заходу. В цей час з'являється можливість безперешкодно переміщатися та взаємодіяти з осередком європейського мистецтва. Це був час прояву свободи у творчості, коли не треба робити під вказівку чи бути відредагованим

цензурую, коли з'явилася можливість думати та творити за власним бажанням, відображати власне бачення, думки й філософські погляди. Саме цей період ми можемо віднести до часу максимального взаємопроникнення та взаємозв'язку різних культур. Переламна пора інтеграційного синтезу з європейським мистецьким простором відбувалася через міжнародну виставкову діяльність, до якої долучився і О. Денисенко.

У творчості митець звертається до образів, які наповнює елементами різних цивілізацій, поєднує символи різних культур та вірувань, знаходить у цьому спільні пластичні форми й ментальну єдність. За освітою митець графік, але, експериментуючи, звертається до різних видів мистецтва. Філософські міркування автора втілюються у витончених, майстерно виконаних філігранних офортах, також у скульптурі й живописі на основі пршуків із левкасом. Так, творчі експерименти з матеріалом (левкасом), застосування в основі ґрунту природних та полімерних матеріалів, різні прийоми й методи обробки поверхні, використання різноманітних технік, створюють різючий результат. Внаслідок цього можемо бачити твори, які мають площинне рішення, але візуально, шляхом підсилення просвічування основи ґрунту (спираючись на фламандський метод живопису) та поєднанням правильного колірного і тонального вирішення об'ємів, форм й написання художніх образів, з'являється відчуття просторового рішення, глибини простору в роботах.

Так, у роботі «Мотанка» (рис. 1) є поєднання символів, знаків та візуального образу, значення якого може підлягати трактуванню в різних глибинних напрямках.

*Рис.1 Денисенко О. «Мотанка». Дошка, левкас, олія.
120x80 см. 2016 р.*

В основу композиційного рішення твору покладено перетинання вертикальних та горизонтальних ліній, що в поєднанні формують візуальну композицію хреста. Колірна гама тримає чіткі акценти на образності, в основу якого закладається зміст сакрального символізму. Спорідненість із етнічним корінням та процесами національної ідентифікації утворюються в результаті самого образу мотанки. Мотанка — лялька, зроблена з тканини в результаті намотування ниток за певними правилами. Вона має сакральне значення та виконує функцію оберега.

У мистецьких творах «Тіні незабутих предків» (рис. 2) та «Тіні незабутих предків II» (рис. 3) ми бачимо зображення сімейних пар у національних

костюмах, як символ збереження традицій та фіксування пам'яті для нащадків. Закорковування основних родинних цінностей, етнічної приналежності, культури та вірувань відображені в цих роботах, виконаних у техніці левкас.

Рис.2. Денисенко О. «Тіні забутих предків». Полотно, левкас, олія. 120x80 см. 2018 р.

Рис.3. Денисенко О. «Тіні забутих предків II» полотно, левкас, олія, 120x80 см. 2014 р.

Поєднання колірної гами, стилізація образів, наповнення площини простору символами та знаками створюють гармонійне сприйняття картини, спонукаючи глядача зануритися в пошуки шляхів самоідентифікації.

Так само і картина «Трипілля» (рис.4) наповнена елементами етномотивів та символами культурного коду, який базується на багатовіковому збереженні генетичної пам'яті більшості людей.

Рис.4 Денисенко О. «Трипілля», полотно, левкас, олія, 210x80 см. 2021 р.

У цьому полотні з глибини підсвідомості проявляється ідентична приналежність, воно має спорідненість із культурним простором, з історичною основою минулого. Автор використовує узагальнений образ людини, вершника, який на «крилах» свого Пегаса мандрує сторіччями, з періоду неоліту до сьогодення, нагадуючи про себе та історичні пам'ятки археологічної культури.

Висновки. Творчість О. Денисенка виступає в основі модального формування етнічних архетипів, які здатні впливати на свідомість суспільства. Самовираження у творчості митця підкреслено акцентується на основних традиціях українського народу, зберігаючи власні національні позиції та визначення самоідентифікації,

стверджуючи в мистецькому просторі українську культуру та національну ідею. Перспективою подальших досліджень можна вважати виявлення особливостей символічної мови та пошуки образотворчого самовираження митця.

Список використаних джерел

1. Зайцева В. Художня стилізація як основний виражальний засіб у різних жанрах образотворчого мистецтва. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2021. № 2. С. 165-169.
2. Кохан Н., Стахевич Г. Традиційні художні технології як основа експерименту в сучасному мистецтві (на прикладі технології «левкас»). Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2022. № 2. С. 116-121.
3. Павлюк. І. Національна самоідентифікація як егрегор реалізації творчої особистості: медійний контекст. 2020. Вип. 4. С. 148-159.
4. Ревега Н. Використання ляльки-мотанки як духовного оберегу. Переяславіка: Наукові записки НІЕЗ «Переяслав». III Єфремівські читання «Релігійне життя Переяславської землі (IX-XXI ст.)». Зб. наук. ст. Вип. 7(9). 2014. С. 167-170.
5. Ревега Н. Використання ляльки-мотанки у масових заходах Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Ніжинська старовина. 2014. Вип. 18. С. 154-160.
6. Стрельцова С. Художні образи творчих робіт О. Денисенка, виконаних в техніці левкас. Матер. науково-практ. конференції «Наука, освіта та суспільство: актуальні наукові дослідження». Київ, 2022. С. 22-25.
7. Стрельцова С. Інтеграція творчості художника О. Денисенка в європейський культурний простір. Матер. Міжн. науково-практ. конференції молодих вчених,

аспірантів та магістрів «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір». Київ, НАКККіМ, 2020. С. 126-127.

Svitlana V.STRELTSOVA,
Deputy Dean for scientific, pedagogical,
social and humanitarian work,
Faculty of Fine Arts and Design,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine,
ORCID: 0000-0003-4612-911X,
e-mail: s.strieltsova@kubg.edu.ua

**ETHNOMOTIVES OF LEVKASES BY OLEH
DENYSENKO AS A MANIFESTATION OF NATIONAL
IDENTITY**

Abstract. The article examines the body of works of the artist O. Denysenko in the levkas technique, the plot component of which is stylistically formed images with embedded ethnic motifs. The main features of the manifestation of self-identification in creative variations and artistic experiments of the artist are considered. The national identity, traditions of history and culture of the people are reflected thanks to the ornamental and symbolic system, which acts as a tool of image creation. Attention is paid to the search for new images, methods and pictorial techniques in levkas with the aim of emphasizing the individual manner of the artist. Particular attention is paid to stylization, the uniqueness of figurative and symbolic language and an individual approach to the interpretation of cultural heritage. The main influencing factors on the formation of general and personal national identification, where language, customs, rites, traditions, archetypes and art are manifestations of national identity, are identified. The transition from ethnoculture to the accumulation of material and spiritual

values, which arose with the appearance of writing, is determined by special features of culture. These signs indicate a transition from general to personal identification. The article aims to investigate the main plot motifs related to national self-identification, which are present in O. Denysenko's creative work. In this context, the ornamental ethnic motifs and symbolism of the artistic language used by the artist in his works are analyzed. The relevance of preserving cultural heritage and positioning national identity is demonstrated by the language of art. Further research can be aimed at identifying the features of the symbolic language used by the artist, the search for new pictorial ways of self-expression, including the analysis of the use of metaphors, a peculiar color, compositional techniques and other elements that contribute to the creation of a characteristic individual style and a complex of means of expression in the artist's work.

Key words: Oleh Denysenko, levkas, national self-identification, symbolism of artistic language, ethnomotives

References

1. Zaitseva, V. (2021). Khudozhnja stylizacija jak osnovnyj vyrazhalnyj zasib u riznykh zhanrakh obrazotvorchogho mystectva [Artistic stylisation as the main expressive means in different genres of fine art]. *Visnyk Nacionaljnoji akademiji kerivnykh kadriv kuljтуры i mystectv*, 2, 165-169 [in Ukrainian].
2. Kokhan, N., Stakhevych G. (2022). Tradycijni khudozhni tekhnologhiji jak osnova eksperymentu v suchasnomu mystectvi (na prykladi tekhnologhiji "levkas») [Traditional artistic technologies as a basis for experimentation in contemporary art (on the example of Levkas technology)]. *Visnyk Nacionaljnoji akademiji kerivnykh kadriv kuljтуры i mystectv*, 2, 116-121 [in Ukrainian].
3. Pavliuk, I. (2020). Nacionaljna samoidentyfikacija jak eghreghor realizaciji tvorchoji osobystosti: medijnyj kontekst

[National self-identification as an egregor of creative personality realisation: media context], 4, 148-159 [in Ukrainian].

4. Revega, N. (2014). Vykorystannja ljaljky-motanky jak dukhovnogho obereghu [Using a motanka doll as a spiritual amulet]. Perejaslavika: Naukovi zapysky NIEZ “Perejaslav”. 3^d Jefremivsjki chytannja “Relighijne zhyttja Perejaslavsjskoho zemli (IKhKhKhI st.)”, 7(9), 167-170 [in Ukrainian].

5. Revega, N. (2014). Vykorystannja ljaljky-motanky u masovykh zakhodakh Nacionaljnogho istoryko-etnografichnogho zapovidnyka “Perejaslav” [The use of motanka dolls in mass events of the National Historical and Ethnographic Reserve “Perejaslav”]. Nizhynsjska starovyna, 18, 154-160 [in Ukrainian].

6. Streltsova, S. (2022). Khudozhni obrazy tvorchykh robot O. Denysenka, vykonanykh v tekhnici levkas [Artistic images of O. Denysenko’s creative works made in the technique of levkas]. Mater. naukovo-prakt. konferenciji “Nauka, osvita ta suspiljstvo: aktualjni naukovi doslidzhennja”. Kyjiv, 22-25 [in Ukrainian].

7. Streltsova, S. (2020). Integhracija tvorchosti khudozhnyka O. Denysenka v jevropejskij kuljturnyj prostir [Integration of O. Denysenko’s work into the European cultural space]. Mater. Mizhn. naukovo-prakt. konferenciji molodykh vchenykh, aspirantiv ta maghistriv “Kuljtura i mystectvo: suchasnyj naukovyj vymir”. Kyjiv, NAKKKiM, 126-127 [in Ukrainian].